

Solitud

Víctor Català

Solitud

Capítol XI: Mal de muntanya

L'estiu hauria passat lànguid o cruel per a la Mila, si no l'hagués distreta una mica la gent que durant tot ell pujà sovint a l'ermita.

A voltes eren colles de caçadors de ciutat, amb grans barrets nous, ormeigs relluents, vestits carregats de butxaques grosses i petites i els cossos entortolligats de corretges i andròmines, seguits de canilles de gossos de casta, malmesos en la ganduleria, amb el pelatge com un espill i la greixina tremolant-los a cada correguda. Uns i altres, homes i bèsties, seguien la muntanya com alienats, atronant-ho tot a rialles i a lladrucs, fent tornar boigs els pràctics i omplint coratjosament l'espai de trets desengaltats. Era per miracle que aquells caçadors de motlle duguessin una peça penjant del sarró complicat i luxós, mes en canvi solien dur una fam de voltor, i així que entraven com una tempesta en la casa no hi havia prou ous per a fer-los truites ni prou temps per a matar pollastres i coure'ls a marxés dobles. I mentre menjaven cada un per quatre, la Mila els veia divertir-se follament, fent brometes de criatura, admirant-se ells mateixos de cua d'ull el vestit bonic o l'aire bèl·lic, i contant proeses hiperbòliques amb un aplom i envergadura tota cyranesca. A la dona també la divertien a sa manera aquells alegrois entremaliats de marrecs que han fugit d'estudi, i comparava en son magí aquells caçadors d'estrena amb els de l'encontrada, tots rústics i malportats, amb una calça a garró i l'altra doblegada, amb les espartenyas rebentades i la canana lligada amb cordill, mes amb el morralet paridor tot encrostat de sang seca i els canons de l'escopeta esqueixalats de l'extrem com una randa, a força d'escupir plom feridor.

Altres vegades les colles eren més pacífiques, de gent morigerada, de famílies devotes que, amb son capellà corresponent, anaven a fer dir una missa a Sant Ponç en compliment d'una prometença feta en trànsit apurat. Aquelles colles, un cop oïda la missa, també reien i gatejaven, però amb tota una altra mena de gatejar, més reposat i platxeriós que el dels primers.

[...]

Llevat d'aquelles corrues de passavolants que, alegres o malincòniques, li duien sempre distracció i profit, la Mila estava sola, passant-se els matins trafiquejant per la casa i les tardes arreglant l'hort o cosint en algun ombradiu fresquívol. En Baldiret i el pastor corrien per la muntanya amb la ramada i En Matias feia captíries pels pobles de la plana, avui en aquest, demà en l'altre.

La festa de Sant Ponç havia estat la bancarrota absoluta per al matrimoni. A la pèrdua miserable de tots sos possibles, com si no fos prou, vingueren a ajuntar-se una infinitat de deutes, confessats a poc a poc per En Matias; deutes a l'hostal de Murons per les coses emmanllades, deutes en tavernes i revenderies per begudes i queviures que no havia pagat en l'acte de la compra, deutes al senyor Rector pels goigs i estampes encomanades a Girona. Tota una fuga de deutes: deutes petits, de poc muntant, però nombrosos i fibladors com voladúries de rantells, que a l'esbombar-se deixaren

erta d'esglai la Mila i que després es convertiren en esca i motiu de perpètua angoixa. No somniava en res més que en aquells deutes i en la manera de pagar-los, i per ells fou que cedí i passà per la vergonya, no sols de veure En Matias captant amb la capelleta a coll, sinó de consentir a ajudar-se per a altres fins que el servei del sant, del fruit d'aquelles captes.

—Un altre dia, quan ens vinga una sort, quan ja desentrapada, puga fer estalvis, ho retornaré tot, tot, fins al darrer centau a la capella... —es deia ella cada dia, com per descarregar-se la consciència: mes la cara li queia a trossos quan el seu home, al tornar de ses corribandes, li mostrava la bossa calculant lo que podrien fer amb els diners arreplegats. Ella hauria volgut tancar-li la boca, fer-li sentir la ignomínia de lo que feia, evitar a tota costa que el pastor en prengués coneixença d'aquella ignomínia i els judiqués per ella. Mes en Matias no ho entenia i el pastor escoltava i judicava. Era el seu un judici mut, un judici que ella estava certa de què mai traslluiria en paraula ni en acció, com si el fes una estàtua, mes no per això menys sever, menys implacable. I ella que, sense donar-se'n compte clar, hauria volgut aixecar-se i enrondar-se de resplendors, com una santa, als ulls d'aquell home, veia amb ràbia i confusió que aquell judici l'envilia, l'enfonsava, la duia a més baix nivell que als lladres declarats de camí ral, perquè els lladres de camí ral exposaven sa vida sols per robar als homes, i ells, sense cap perill i en la confiança d'un càrrec, robaven als sants mateixos.

[...]

Aleshores la placidesa del geni d'aquella dona es féu plena de rampells i agrors, i la negror de sos pensaments caigué en ruixim constant i amoïnós sobre En Matias, l'home més tranquil i poc-se-me'n-dóna per consuetud, esquitxant-li l'humor i fent-li a la fi perdre la tranquil·litat. Sempre li era a retaló, reptant-lo, rondinant-li, empenyent-lo obertament fora de casa, a la recerca i persecució del cèntim maleït: i eh, atuït i exasperat alhora pel martelleig verinós, anà cedint, cedint, fins a obeir-la poc menys que cegament. Sense atrevir-se a ronsejar per a deixar els llençols, es llevava d'hora i amb la capelleta a coll empenia les llargues rodades cap a la plana. Als pocs dies se li conegueren les resultes del trastejar desacostumat: ràpidament perdé aquelles carns sobreres de persona gandula i ben portada, tan parescudes a les d'una bestieta en engreix; el bescoll sacsoner desinflà son sacsó greixós, en les espatlles encoixinades de sèu, hi ressortí l'entravament dels muscles, s'esbarraren els clotets que feien semblar ses mans unes mans d'abadessa, i la trinxa de les calces ja no li deixà cap séc vermell entorn del cos. Fins els aires trasmudà; sos moviments perderen la lentitud mandrosa que els era habitual, i en sa cara aparegué una expressió avespada semblant a la dels altres homes.

La Mila n'hauria donat gràcies a Déu, d'aquelles millores, si haguessin anat acompanyades d'altres més positives, però lluny d'això, com més creixia el zel i l'obediència d'En Matias, mes trista n'era la recompensa.

[...]

I ni aquell dia ni en tots els d'aquella quinzena que En Matias passà fora de casa, no va atrevir-se a reptar-lo per quedar-se a dormir a ca l'Ànima, de por que ell no se'n valgués i ho donés per excusa de no eixir a captar. Mes, de la quinzena següent en avall, les sortides llargues de dos i fins de tres dies sovintejaren tant, que la dona començà d'inquietar-se'n, trobant que era hora de tibar una mica la corda. A les primeres advertències, En Matias, sobtat, semblà desconcertar-se; després, embullant-se, com de costum, prometé vagament esmena, en mots trencats que res volien dir, — «Que sí» «que bueno...» «que veuràs...» «que ja miraré...» — mes això fou tot, i ni el més petit canvi alterà sa nova manera d'obrar. Aleshores la Mila passà de les advertències als predicots, i seguidament d'aquests a les ordres terminants; però el resultat fou el mateix: estrellar-se tots sos esforços contra la resistència passiva que el feia amollar aparentment, doblegant-se com un jonc al

venir l'esturp, per a redreçar-se un cop passat aquest, com si tal cosa. Sortia sempre més i més de jorn de casa, i al fer-hi ella prometre que tornaria abans del vespre, ho prometia sense fer-la insistir, mes al vespre no tornava i sovint l'endemà tampoc; i en va era que tractés de retenir-lo amb qualsevol pretext o que volgués fer-li fer quelcom en la casa: ell se li escorria com una anguila i quan el cercava ja no el trobava enlloc. La mandra i la droperia semblava que se li haguessin fos amb la greixesa, i a voltes ella li descobria lleugereses d'isard i vivors picardioses de guilla per a enganyar-la i fer-li perdre sa petja. Prompte s'hagué de donar compte la Mila de què el canvi del seu home era més gros del que sospità al principi; que quelcom d'impensat havia pogut més que ella, que havia entrat en l'altra vida, forçant la porta closa de la indiferència bestial, un element nou que l'alterava per dintre, i que aquell element misteriós tancava en si una força que era hostil a la muller, que la rebutjava i l'apartava d'aquella vida encara més de lo que sempre ho havia estat.

La dona en sentí de la nova derrota un despit furibund de bèstia engrillonada, i a la nit, en la buidor del llit matrimonial, mossegava, bocaterrosa, la frescor humida de les coixineres.

I com per fer-hi la desfeta més dolorosa, anà veient que com més allargava ell les estades fora de casa, més pobre en retornava i més impacient per a fugir de nou. Va parlar-ne a la fi amb el pastor, d'aquell misteri, i el pastor li digué:

—M'agrada pas llei de fere mals pensaments, i d'això que vuiu dire ne tingue pas encara vera certesa, mes... vaja: que per a mi tinc que el vostre home pidola pas com vos fa vore... L'atre dia m'estavi pels volts de les Cabiroles i veu's aquí que, de cop, repari dues volves que es movien banda allà del Bau de les Olives, sobre el Salt del Crestat. Erin molt lluny i s'afiguravin pas clarament, mes jo hauria jurat que erin el vostre home i aqueia animeta de penjat... El Bau és pas camí vila, conti, i els auceics del cel portin pas una bella renda a la butxaca... Donques podien pas anar-hi per l'acapte, vos sembli a vós? Jo diria que l'altre se l'en deu enrossegat a les seues estussades de conis, i com que el vostre home és d'aqueixa llei... que no li escau d'encaparrar-se... Mes li digueu pas res, per ara, fins a sebre què pel clar... Jo vigilaré, enteneu?...

La Mila no digué pas res, com el pastor l'hi encomanava, però tot son coratge defallí davant la nova prova a què era sotmès, i la seva solitud s'espesseí i congelà entorn de son ànima com pas de glevés polars. Finava l'octubre i els crepuscles, fent sempre més i més lloc a la nit, retallaven de cada cap el dia amb estisores d'ombra, empetitint-lo considerablement; En Matias passava fora de l'ermita cinc dies dels set de la setmana; l'Arnau de Sant Ponç, no s'hi havia acostat d'ençà la conversa en l'aixart; l'Ànima, del dia de la festa; no es veia ningú per la muntanya, llevat de les feixineres de Ridorta, sempre doblegades sota ses càrregues de garrigues i coixinets de monja, i fins el pastor ja no encorralava en les hores de sol, com al ple de l'estiu, per a tornar a sortir amb la fresca, sinó que passejava la ramada de les deu del matí fins a les quatre de la tarda, i al retirar, en comptes d'ajustar-se en la cuina, agafava En Baldiret de la mà i se'n baixaven a Murons, on el nen prenia una hora de lliçó del senyor mestre fins i a tant que amb l'entrada de l'hivern baixarien per arreu al mas i podria anar seguit a estudi. El pastor havia fet aquella combinació per no haver de prendre tot de cop el vailet a la Mila, mes aquesta en treia poc profit de l'enginy. Sola en la casa tot el sant dia, sola en la cuina fosca i deserta en les vetlles interminables i plenes de fredolins, sense feines precises que se li mengessin les hores balderes, anava sentint-se invadir per la tristor més forta i dolorosa. A mig matí havia aconduït homes i bèsties; el dinar feia son xup-xup en el fogó, i ella, lliure de tota obligança i de tot desig de fer res, es recolzava en l'ampit de la finestreta de la cuina, que donava cara a l'esquenada del Roquís Mitjà o bé en la barana del terrat que mirava a llevant; i d'allà estant veia sortir la ramada, precedida pels crits d'En Baldiret, enrondata pels ahucs i corredisses esperitades del «Mussol» i seguida pel pastor, a reraguarda, amb son sarró tofut de pell d'ovella encorretjat sobre la geca de burell, el pelut ben ficat a la testa, la capa plegada sobre el muscle, suspès horitzontalment de la mà dreta el bastó de lledoner, i petjant ses sabates ferrades amb

catxassa solemniosa, erma de mandra o entorpiment.

Les ovelles s'escampaven ara d'aquesta, ara de l'altra banda de la muntanya, estenent-se sobre la terra humida i bruna, com una nevada corredora; el vailet saltava empassegant i girant-se a cada punt per enviar a la Mila mots de despedida i somriures enjogassats; l'home també solia tombar-se una o dues voltes per fer amb el bastó un moviment afectuós, i quan la nevada es perdia enllà i devenia subtil com una polseguera i els guardians s'havien fos en ella, la Mila restava encara immòbil en son badador, i sos ulls oberts i encantats s'enlluientien a poc a poc, s'encrestallaven, s'enaiguaven tots, i la fi se'n desprenien dues llàgrimes plenes, que queien sobre els braços encreuats.

[...]

El pastor s'alarmà de l'estat de la dona.

—Ermitana! —li digué un dia que l'atrapà plorant, i ella tingué de confessar-li palesament que no sabia de què plorava—: vós aneu pas com cal fa una passada i hem de posar-li remei, a tot això... mes pas remei de ca l'apotecari, veieu... Vós heu replegat mal de muntanya, pensi, que és una mena de malaltia pesarosa que es curi pas més que amb divertiments. N'hi ha pas de molt grossos per ci devers, mes prou serà que busquem pas enginyar-ne algun. Primer de tot, cal pas que vos estigieu més soleta com un mussol a dins del cau: la companyia és mitja vida; no fa? Demà tancareu la porta i vos en vindreu a engegar amb nosatros, vos esta bé? Puja pas un trist papau de fava a l'ermita, llevat del vostre home, i si aquest puja i troba barrat, que s'esperí o que se n'entorni: atrament mos fa pas una bella fallica.

I endolcint amb un to lleuger i un somriure la seriesa d'aquestes paraules, convingué ell tot sol, sense esperar el consentiment d'ella, en què se l'enduria per la muntanya.

—Penseu pas que s'hi estiga tan malament com a la força... Ja m'ho sabreu dire, i si no teniu espera pregunteu-ho al menut.

La Mila no hi posà cap impediment ni resistència, com si tingués la voluntat esmorteïda o segrestada; i l'endemà es deixà dur darrera la ramada mansament amb una mansuetud de criatura de mames. Pel camí el pastor anà entretenint-la amb sa conversa, després s'aturaren a fer beguda sota la Volva, més tard veié el vailet jugar a bili i pedregar els aires amb la fona, i més tard encara confegiren tots dos les beceroles que el pastor duia al sarró.

Quan davallaven per la costellada de cetaci del Roquís Mitjà, i les ovelles es precipitaren envestint-se unes a les altres, cap a l'ermita, la dona recordà tota estranyada, que de molts dies ençà aquell era el primer que havia passat sense donar-se'n compte; i una alenada de fresca estimulant, anunciadora del proper capvespre, l'abrigà de dalt a baix i semblà desensopir-la, reviscolant-li gratament les mortes energies.